

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-гуманітарних
дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року**

Міністерство освіти і науки України
Поліський національний університет, кафедра іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка,
кафедра української мови та методики її навчання
Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра іноземних мов для природничих факультетів
Херсонська державна морська академія, кафедра соціально-
гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки

Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні

Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
(з міжнародною участю)
21 лютого 2023 року

Житомир -2023

УДК 81-13:355.01(477)

А 43

Рекомендовано Вченою радою Поліського національного університету (протокол №9 від 29.03.2023 р.)

Редакційна колегія: **Климова К. Я.**, доктор педагогічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри, **Плечко А. А.**, кандидат філологічних наук, доцент, **Бурмакіна Н. С.**, кандидат педагогічних наук, доцент, **Разумна К. А.**, старший викладач (Поліський національний університет, кафедра іноземних мов); **Безлуцька А. А.**, кандидат історичних наук, доцент (кафедра соціально-гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки), **Нагрибельний Б. Я.**, асистент кафедри англійської мови в судноводінні (Херсонська державна морська академія); **Петришина О. І.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри, **Струганець Л. В.**, доктор філологічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка, кафедра української мови та методики її навчання); **Місечко О. Є.**, доктор педагогічних наук, професор (Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра іноземних мов для природничих факультетів).

Рецензенти: **Андрійчук Н. М.**, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогічних технологій та мовної підготовки (Державний університет «Житомирська політехніка»); **Щерба Н. С.**, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри міжкультурної комунікації та іншомовної освіти (Житомирський державний університет імені Івана Франка).

А 43 Актуальні проблеми мовознавства та лінгвометодики в умовах війни в Україні: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (з міжнародною участю), 21 лютого 2023 року. За заг. ред. К. Я. Климової. Житомир: Поліський національний університет, 2023. 288с.

ISBN 978-617-7684-85-4

Збірник містить статті відомих науковців, здобувачів вищої освіти та молодих вчених з актуальних проблем історичної лінгвістики, перекладознавства, лінгвокультурології, лінгвометодики. Матеріали розраховані на широкий читацький загал і зорієнтовані на міжмовні контакти та інтеграцію в європейський науковий та культурно-освітній простір.

ISBN 978-617-7684-85-4

©Поліський університет, 2023

Ольга Петришина. Підготовка сучасного філолога в аспекті осмислення безпекового статусу української мови.....	152
Оксана Гриджук. Лінгвометодичні аспекти формування культури мовлення студентів.....	156
Елеонора Палихата. Формування культури діалогічного мовлення учнів основної школи.....	159
Наталія Грона. Розвиток професійної мобільності під час викладання методики навчання української мови.....	165
Катерина Климова. Педагогічний моніторинг комунікативних якостей мовлення студентів нефілологічних спеціальностей поліського національного університету в умовах змішаного навчання.....	170
Олена Красовська. Патріотичне виховання на уроках української мови в умовах воєнного часу.....	173
Альона Лещенко, Олена Безлуцька. Полілог як метод навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі.....	178
Інна Нагрибельна, Богдан Нагрибельний. Практика опрацювання плеоназмів та іншомовної лексики у процесі формування культури мовлення сучасного здобувача вищої освіти.....	181
Дар'я Фіялка. Польсько-українські паралелі у вивченні польської мови.....	186
Леся Гапон. Культуромовний аспект реалізації академічної свободи вчителя.....	190
Маргарита Мороз. Крилаті вирази як важлива складова вивчення латинської мови.....	194
Вікторія Руденко, Людмила Боть. Особливості дистанційного вивчення дисципліни «Культура публічного виступу лідера»..	199
Наталія Руденко. Формування культури публічного виступу студентів як складової загальної культури мовця.....	202
Мар'яна Бабишена. Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців у процесі вивчення української мови як іноземної	206
Оксана Кучерук, Світлана Кратюк, Наталія Шурхно. Формування інформаційної грамотності в процесі вдосконалення культури мовлення учнівської молоді.....	210

СЕКЦІЯ 4. ЛІНГВОМЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ НОСІЇВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ольга Петришина,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української мови
та методики її навчання
факультету філології і журналістики,
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. Володимира Гнатюка
e-mail: petryshyna@tnpu.edu.us

ПІДГОТОВКА СУЧАСНОГО ФІЛОЛОГА В АСПЕКТІ ОСМИСЛЕННЯ БЕЗПЕКОВОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мова є визначальним критерієм національної ідентичності, культури, історії народу і його майбутнього, адже мова, її стан, розвиток або, навпаки, занепад – ознака перспектив: суспільних, геополітичних, культурних, наукових, освітніх тощо.

Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога представлено в низці лінгводидактичних та методичних досліджень З. Бакум, Н. Бондаренко, Л. Гапон, Л. Головатой, Н. Голуб, О. Горошкіної, І. Гриценко, Г. Дідук-Ступ'як, Т. Донченко, О. Караман, С. Карамана, К. Климової, О. Копусь, Г. Корицької, І. Кучеренко, О. Кучерук, О. Малихіної, О. Маленко, Л. Мамчур, В. Мельничайка, Н. Мордовцевої, А. Нікітіної, В. Новосьолової, С. Омельчука, Н. Остапенко, Е. Палихати, М. Пентилюк, О. Петришиної, М. Пігур, О. Пометун, А. Попович, Л. Попової, Л. Рускуліс, О. Семенов, Т. Симоненко, Л. Струганець, І. Хом'яка, Г. Шелехової та ін. Наш інтерес зосереджено на проблемі усвідомленого, практико орієнтованого оволодіння інструментарієм мовної безпеки майбутніми вчителями / викладачами-філологами.

Підготовка сучасного філолога забезпечується цілеспрямованою навчально-пізнавальною діяльністю: потенційними можливостями інтелектуальних, комунікативних, рефлексивних дій, дотриманням морально-етичних норм поведінки, активним ставленням суб'єкта до дійсності, встановленням зв'язку людини з навколишнім світом. В сучасних реаліях збройної агресії всі види освітньої діяльності майбутнього словесника «пронизані» концептом *війна* та відповідними наративами. Закономірно, що в цьому контексті переосмислюється значення захисту, безпеки, особливо коли йдеться про поняття ідеологічного / освітянського / мовного фронту. Філологічна спільнота усвідомлює свою місію в утвердженні українсткості через головний комунікативний ресурс – мову.

Сутність терміна «безпековий статус» стосовно української мови у контексті діяльності закладу вищої освіти з підготовки філологів не має сталого доктринального визначення. Тож його зміст виводимо із тлумачення структурних елементів. Безпековий статус української мови розуміємо як стан її функціонування в усіх сферах життя із домінуванням функції захисту національної самобутності, незалежності, права на існування.

Вважаємо, що статус української мови важливо розглядати в дуалізмі національних інтересів і базисних цінностей суспільства як сукупність критично важливих умов протидії культурно-мовній експансії держави-агресора у всіх сферах суспільного життя.

З огляду на це, підготовка сучасного філолога в аспекті осмислення безпекового статусу української мови має передбачати такі аспекти: випускник закладу вищої освіти є суб'єктом формування українськомовного середовища в закладі загальної середньої освіти; він повинен мати ґрунтовну мовознавчу підготовку; володіти навичками формування мовної толерантності й мовної стійкості; наповнювати нову українську ідеологію інноваційними стратегіями і методами.

Досвід підготовки вчителів-філологів засвідчує необхідність залучення студентів до громадської, зокрема просвітницької. Вважаємо за необхідне в обов'язкових та

вибіркових освітніх компонентах з виразним діахронічним компонентом («Історія України», «Історія сучасної української літературної мови», «Історична граматики української мови», «Діалектологія», «Історична ономастика» тощо) варто передбачити теми або змістові модулі, присвячені проблемі лінгвоциту.

Опертя в її опрацюванні має стати практико орієнтований проєкт, відомості якого доречно поширювати в громадах, соціальних заходах. Наприклад, серія вивісок, QR-кодів у публічних місцях (на зупинках, у транспорті, адміністративних, соціальних, освітніх закладах та ін.) про факти утисків української мови. Пересічним громадянам цікаво і варто дізнатися науково обґрунтоване, доступне спростування міфів, які упродовж десятиліть, навіть століть використовували з метою маніпулювання свідомістю українців, формуючи комплекс національної меншовартости.

У межах дисциплін «Лексикологія», «Фразеологія», «Культура мови», «Українська мова в публічній комунікації» долучаємо здобувачів до виконання проєктів «Репресована мова», «Мова має значення», «Перлини» тощо. Здобувачі створюють продукцію (закладки, кружки, торбини-шопери тощо) з «відродженими» словами, цікавими висловами із забутими одиницями, нормативними, питома українськими лексемами, фраземами і тощо.

Не варто недооцінювати значущість володіння текстовим матеріалом класики художньої літератури під час навчання. Опитування, яке проводять майбутні філологи вулицях Тернополя, засвідчує: респондентів-дорослі й похилого віку (35-65 та 65 і більше років відповідно), порівняно з молоддю (15-35 років), краще знають напам'ять вірші класиків української літератури, наприклад, Євгена Гребінки, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка та ін. Знання мови – це, безумовно, володіння кращими здобутками, які лягли в основу української пісенної культури. Безпековий вимір національної мови – це плекання пісенної культури, яка в українців є самобутньою. Чи співають студенти народні пісні? Чи знають пісні літературного походження? Відводимо час на спів пісень, які сприяєть

підвищенню мотивації здобувачів і стають елементом психологічного розвантаження під час навчання в умовах війни.

Постійними є дискусії з майбутніми словесниками на основі опрацювання наукової інформації про поняття мовної / комунікативної толерантності, національної й мовної ідентичності, свідомості, мовної та національної картин світу, безпекового статусу мови тощо, оглядів досліджень провідних науковців із зазначених тем, укладання відповідних анотацій, бібліографій, рефератів; фахового аналізу мовних, літературних, комунікативних явищ та процесів, різножанрових і різностильових текстів із формулюванням аргументованих висновків про виражальні можливості української мови, її роль у формування ціннісних орієнтирів, морально-етичної та естетичної парадигм; представлення матеріалів власних досліджень із проблем, дотичних до мовної толерантності [1, с. 359–360].

Список використаних джерел

1. Петришина О. Формування мовної толерантності майбутнього педагога-словесника в умовах війни. Ціннісні орієнтири в сучасному світі : теоретичний аналіз та практичний досвід: збірник тез IV Міжнародної науково-практичної конференції, 13–14 травня 2022 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В. Гнатюка. Ред. кол. : Морська Н. Л., Литвин Л. М., Поперечна Г. А. Тернопіль : Вектор, 2022. С. 356–361.